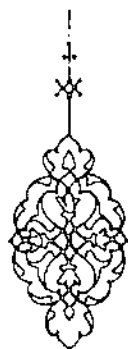

خاطرات

آیت اللہ سید احمد علم الہدی

سرشناسه:	الویری، محسن، ۱۳۴۱.
عنوان:	خاطرات آیت‌الله سیداحمد علم‌الهدی.
نام پدیدآور:	محسن الویری.
مشخصات نشر:	تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۷.
مشخصات ظاهری:	۲۸۰ ص: مصور.
شابک:	۲۱۰۰۰ ریال: ۷-۳۰۵-۴۱۹-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی:	فیا.
موضوع:	علم‌الهدی، احمد، ۱۳۲۳- خاطرات.
موضوع:	مجتهدان و علما، ایران، خاطرات.
موضوع:	ایران - تاریخ - پهلوی، ۱۳۲۰-۱۳۵۷- خاطرات.
شناسه افزوده:	مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
رده‌بندی کنگره:	DSR ۱۵۳۳/۵/ع۸/۷۱۳۸۷
رده‌بندی دیویی:	۹۵۵/۰۸۲۴۰۹۲
شماره کتابشناسی ملی:	۱۳۲۵۳۹۹

انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

عنوان: خاطرات آیت الله سیداحمد علم الهدی

تدوین: دکتر محسن الویری

مصاحبه گران: رحیم نیکبخت، مرتضی میردار

نوبت چاپ: اول، پاییز ۱۳۸۸

شمارگان: ۲۰۰۰ قیمت: ۲۱۰۰ تومان

حروف چینی و لیتوگرافی: انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

چاپ و صحافی: چاپخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

شابک: ۷-۳۰۵-۸۱۹-۹۶۴-۹۷۸

ISBN: 978-964-419-305-7

مقوق این اثر برای ناشر محفوظ است

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، نرسیده به میدان قدس، روبروی پمپ بنزین اسدی، پلاک ۱۹۵۳،

مرکز اسناد انقلاب اسلامی، صندوق پستی ۹۳۹۵/۳۸۹۶ تلفن: ۲۲۲۱۱۱۹۴ تلفکس: ۲۲۲۱۱۱۷۴

www.irde.ir

فهرست مطالب

مقدمه ۹

پیشگفتار ۱۳

فصل اول:

دوران اولیه‌ی زندگی و تحصیل ۱۹

محیط خانواده ۲۱

آغاز علم‌آموزی ۲۴

ملبس شدن به جامه‌ی روحانیت ۳۱

دروس طلبگی ۳۸

نوشته‌ها و آثار ۵۱

حوزه علمیه و مسائل فرهنگی ۶۲

فصل دوم:

دوره‌ی فعالیت‌های مبارزاتی ۸۳

فعالیت‌های تبلیغی ۸۵

مرحله‌ی جدید مبارزه ۹۲

روحانیون مشهد و انقلاب اسلامی ۱۰۱

- انتقال به تهران ۱۳۴
- ارتباط با امام و سفر به عراق ۱۵۳
- تشدید مبارزه و پیروزی انقلاب ۱۵۹

فصل سوم:

- فعالیت‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی ۱۶۹
- پس از پیروزی انقلاب ۱۷۱
- مسئولیت کمیته‌ی منطقه‌ی ده ۱۷۴
- مسئله‌ی منافقین ۱۸۸
- خدمات کمیته‌های انقلاب و قدرشناسی‌ها ۱۹۵
- بهشتی، آیت حق ۲۰۶
- راه‌اندازی دانشگاه امام صادق (ع) ۲۰۹
- پیوست‌ها ۲۲۳
- اسناد و تصاویر ۲۲۹
- کتابنامه ۲۴۳
- نمایه ۲۴۵

مقدمه

شناخت زمینه‌های وقوع مهم‌ترین واقعه‌ی تاریخ معاصر ایران، یعنی پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ به رهبری امام خمینی، مطالعه در مورد گروه‌های اجتماعی فعال آن رخداد به‌ویژه بررسی نقش کنشگران اجتماعی را می‌طلبد. روحانیون و علمای دینی از فعال‌ترین گروه‌های اجتماعی بودند که حضور و نقش مهمی در صحنه داشتند. به همین منظور تدوین و نشر خاطرات شخصیت‌های علمی و فعالان سیاسی مؤثر در انقلاب اسلامی به‌عنوان یکی از منابع تاریخی، موجب روشن‌تر شدن ابعاد گوناگون این تحول بزرگ و غنای آثار پژوهشی و شناخت بیشتر آن واقعه می‌گردد.

اهمیت پرداختن به تدوین و نشر خاطرات حجت‌الاسلام والمسلمین سیداحمد علم‌الهدی نیز با چنین دیدگاهی مشخص می‌شود که این مسئله در ابعاد مختلف قابل بررسی است: نخست آنکه گزارش‌های زنده‌ی راوی از جزئی‌ترین وقایع، بسیار حائز اهمیت است؛ به طوری که در برخی موارد، اطلاعات ارائه شده را نمی‌توان در هیچ منبع تاریخ‌نگاری و کار سندی یافت. دوم اینکه راوی به‌عنوان یک روحانی که چند مرحله تحصیلات حوزوی و مبارزات را گذرانده و در دوره‌ی انقلاب نیز فعالیت‌های علمی و فرهنگی گسترده‌ای از جمله: تأسیس

دانشگاه امام صادق (ع) را داشته است، روایات ارزشمندی از وقایع ارائه می‌دهد که گاه این روایات نام افرادی را برای اولین بار در برخی حوادث مطرح می‌کند.

دوره‌ی زمانی و حیطه‌ی مورد نظر در این کار نیز از پراهمیت‌ترین مقاطع تاریخی منتهی به پیروزی انقلاب اسلامی به‌شمار می‌آید؛ به گونه‌ای که وقایع قبل از سال ۱۳۴۲، دوران مبارزات انقلابی و سپس دوره‌ی پس از پیروزی انقلاب اسلامی با محوریت حوادثی که خود راوی در آن نقش ایفا کرده، به روشنی مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است.

البته این خاطرات یک نوع تاریخ محلی را نیز در خود جای داده است؛ تأکید راوی بر تحولات انقلابی شهر مشهد در واقع تاریخ انقلاب اسلامی این شهر را نیز دربرمی‌گیرد. و بالاخره اینکه ترسیم وقایع مربوط به انقلاب اسلامی به زبانی شیرین و جذاب و بدون غل و غش، مخاطب را بر سر وجد می‌آورد و اهمیت منابع خاطرات‌نویسی را دو چندان کرده است.

در پایان ضمن تشکر از راوی محترم و تدوین‌کننده‌ی این اثر، از معاون محترم پژوهشی جناب آقای دکتر اکبر اشرفی، تلاش‌های آقایان رحیم نیکبخت، مدیر بخش اسناد و خاطرات، کارشناسان گروه تدوین اسناد آقایان: کریم جعفری و قزل ایاق و نیز همکاران پرتلاش معاونت انتشارات قدردانی می‌شود.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی

بسم الله الرحمن الرحيم

استاد محترم مرکز اسناد انقلاب اسلامی ایران

ضمن عرض سلام، اگرچه مطالبه خاطرات زندگی شخصی اینجانب موضوعی برای اصل قلم و پژوهش نداده ولی امیدوارم که در خلال این مطالب، زوایای پنهانی از سیر تحولات کردها و افراد در قبل و بعد از یزدی انقلاب برای پویندگان راه حقیقت آشکار گردد. از همین رو لازم می دانم از زحمات آن مرکز محترم بکمال تشکر و همچنین از سرورخ دانشمند جناب جواد اسلام آقایی دکتر المیری در تهیه و تدوین این مجموعه ببالکزارم و از بذل همه اعتبارات و افتخار امام صادق علیه السلام در آماده سازی این اثر بزرگوار بکمال تشکر و امیدوارم خداوند همه عزیزان را در عرصه خدمت و تلاش به نظام مقدس جمهوری اسلامی موفق فرماید.

سید احمد علم الهدی

پیشگفتار

تاریخ شفاهی گونه‌ای از تاریخ‌نگاری است که در دهه‌های اخیر مورد توجه تاریخ‌نگاران و تاریخ‌پژوهان قرار گرفته است. در نگاهی همه‌جانبه، شاید بتوان تاریخ شفاهی را به صورت زیر تعریف کرد: تاریخ شفاهی شیوه‌ای از تاریخ‌نگاری معاصر است که در آن افراد آگاه به مدد پرسش‌های مصاحبه‌گر به بیان خاطرات و دیدگاه‌های خود درباره‌ی یک حادثه یا یک موضوع می‌پردازند.

بر این اساس، شاید بهتر آن باشد که این شیوه‌ی ثبت اطلاعات را که سرانجام به تولید متن یا منبعی تاریخی می‌انجامد، به جای تاریخ شفاهی، تاریخ‌نگاری شفاهی (Oral Historiography) بنامیم، چرا که این فرایند بیش از آن که خود تاریخ باشد، نوعی تاریخ‌نگاری است.

متن‌هایی که با عنوان تاریخ شفاهی منتشر شده است، از نظر نوع رابطه‌ی مصاحبه‌گر و مصاحبه‌شونده بر سه نوع است:

۱. پیاده کردن مصاحبه‌هایی که مصاحبه‌گر خود انجام داده است.

بیشتر کتاب‌های تاریخ شفاهی موجود در ایران از این نوع هستند.

۲. ادغام چند مصاحبه با افراد مختلف و ارائه‌ی آن به صورت

موضوعی. مانند کتاب تاریخ شفاهی گروه ابوذر یا تاریخ شفاهی انقلاب اسلامی (از مرجعیت امام خمینی (ره) تا تبعید)^۱ که با این روش فراهم آمده است.

۳. مصاحبه‌هایی که مستقل از اراده و تصمیم و نیازهای مصاحبه‌گر انجام شده است و فرد دیگری آنها را پیاده می‌کند. مانند تاریخ شفاهی انقلاب اسلامی که از مصاحبه‌های انجام شده از سوی رادیو بی‌بی‌سی فراهم آمده است.

تعامل بین تاریخ شفاهی و منابع مکتوب به دو شکل قابل تصور است:

۱. استفاده از منابع مکتوب برای تکمیل یا نقد تاریخ شفاهی. در این حالت. اگر مصاحبه‌گر از توان، فرصت و انگیزه‌ی علمی بالاتری برخوردار باشد. می‌کوشد برای بالا بردن غنای کار خود از منابع مکتوب نیز بهره‌گیرد.^۲

۲. بهره‌گیری از منابع شفاهی در فرایند تهیه‌ی یک اثر مکتوب تاریخی. در این حالت، روش اصلی مورخ، بهره‌گیری از روش اسنادی و کتابخانه‌ای است، اما فراخور موضوع به منابع شفاهی هم مراجعه می‌کند و به آنها استناد می‌نماید.

گاه افراد متدین و دارای رویکرد اخلاقی از بیم آلوده شدن به شائبه‌ی ریا و خودستایی، تمایلی به سخن گفتن از پیشینه و نقش خود

۱. عبد الوهاب فزائی. تاریخ شفاهی انقلاب اسلامی. مرکز اسناد انقلاب اسلامی. تهران ۱۳۷۹

۲. دژا ناظم. تاریخ شفاهی گروه ابوذر. مرکز اسناد انقلاب اسلامی. تهران ۱۳۸۲. صص ۱۳ -

در حوادث نشان نمی‌دهند. شاید یکی از عوامل کم بودن تعداد شرح‌حال‌های خودنگاشت (Auto Biography) در گذشته‌ی تمدنی ما همین نکته باشد. کتاب «الاعتبار اسامه بن منقذ» (۵۸۴ق) را نخستین خودنگاشت در اسلام شمرده‌اند.^۱ اما در مجموع، تعداد این گونه منابع بسیار اندک و انگشت‌شمار هستند. شاید با توجه به فراوانی نسبی آثار مربوط به خاطره‌نویسی که به ویژه از سوی روحانیان در سال‌های اخیر روانه‌ی بازار شده است، دیگر زمینه‌ی تردید در این باره از بین رفته باشد، اما در عمل این روحیه‌ی مصاحبه‌گریزی در بخش قابل توجهی از شخصیت‌های مذهبی جامعه‌ی ما وجود دارد.

حجت‌الاسلام والمسلمین آقای سیداحمد علم‌الهدی همواره برای این حقیر شخصیتی قابل توجه به حساب می‌آمده‌اند. نخستین و مؤثرترین خاطره‌ی حقیر از ایشان به ۲۳ سال پیش (پاییز ۱۳۶۱ ش) باز می‌گردد که در جشن تأسیس دانشگاه امام صادق (ع)، پیش از سخنرانی حضرت آیت‌الله مهدوی کنی دامت برکاته به حضار خیرمقدم گفتند و گزارشی از مراحل راه‌اندازی و جذب دانشجوی ارائه کردند.

در آن جشن که با حضور تعدادی از چهره‌های برجسته‌ی علمی و سیاسی تشکیل شده بود، نخستین دانشجویان پذیرش شده نیز در زمره‌ی دعوت‌شدگان بودند. در فضای آن روزگار، حقیر به دو دلیل، سخت در تردید بودم که آیا دانشگاه تازه تأسیس امام صادق (ع) را برای تحصیل برگزینم یا خیر؛ یکی به دلیل اعتقاد به بی‌نظمی‌ها و

نابسامانی‌های نهادهای تازه تأسیس پس از پیروزی انقلاب اسلامی که حداقل سه نهاد را از نزدیک تجربه کرده بودم و دیگری بی‌اعتمادی به کارایی و کارآمدی نظام آموزشی دانشگاه در مقایسه با حوزه‌های علمیه که ریشه‌ی این بی‌اعتمادی نیز دیدگاه‌های برخی از دوستانی بود که با آنها محشور بودم.

سخنان جذاب، گیرا و استوار آقای علم‌الهدی در آن جلسه، شائبه‌ی نامنظم و بی‌برنامه بودن دانشگاه را از ذهنم زدود و با توکل بر خدای سبحان، تحصیل در این دانشگاه را آغاز کردم و بدین‌سان همه‌ی عمر، خود را مدیون ایشان می‌دانم. اکنون نیز گمان نمی‌برم کسی نقش تعیین‌کننده و بی‌بدیل ایشان را در ساماندهی و اداره‌ی مقتدرانه‌ی امور آموزشی دانشگاه امام صادق (ع) و موفقیت‌ها و کامیابی‌های آن، انکار کند.

خصلتی دیگر نیز از ایشان، شخصیتی قابل توجه در ذهن حقیر ساخته است. طی بیش از دو دهه شاگردی و حشر و نشر با ایشان در محیط علمی و معنوی دانشگاه امام صادق (ع)، بیش و کم با ایشان درباره‌ی مسائل مختلف به بحث و گفتگو نشسته‌ام و گاه نیز بر سر پاره‌ای سخنرانی‌ها و موضع‌گیری‌های سیاسی ایشان که به نظر بنده تند و گزنده و نسبت به بعضی از تندروی‌های سیاسی جانبدارانه به نظر می‌آمد، بحث‌های انتقادی داشته‌ام. اما آنچه همواره احترام قلبی بنده را نسبت به ایشان برمی‌انگیخت و سبب می‌شد - با وجود اختلاف سلیقه‌ها در مشی سیاسی - در دل، ذهن و گاه زبان ایشان را بستایم و بکوشم از ایشان درس بگیرم، سائقه‌ی اخلاص، تعهد دینی و دغدغه‌های

دین‌مدارانه‌شان در تمام موضع‌گیری‌ها و رفتار سیاسی و اجتماعی است. به گونه‌ای که دشوار می‌توان شور و نشاط ایشان را به انگیزه‌های سیاسی و جناحی تقلیل داد. خداوند به ایشان و همه‌ی کسانی که جز خدمت به دین خدا و مکتب اهل بیت(ع) و حفظ دین خالص و کارآمد، سودایی در سر و انگیزه‌ای برای عمل ندارند، توفیق و نصرتی روزافزون نصیب کند، آمین.

تدوین این خاطرات با رویکرد آموزشی و سیاسی صورت پذیرفته و لذا بخشی از مطالب، ناظر به وضعیت حوزه‌های علمیه و بخشی دیگر ناظر به نهضت شکوهمند امام خمینی(ره) است و طبیعتاً در خلال و حاشیه‌ی آن، اطلاعاتی در حوزه‌های اجتماعی و فرهنگی و مانند آن به دست داده می‌شود.

• مطالب بیان شده در مصاحبه‌ها نیز در غایت امانتداری نقل شده و ملاحظات سیاسی و خوشایند بودن یا نبودن آنها به عنوان معیاری برای درج یا حذف مطالب، مد نظر قرار نگرفته است.

• اطلاعاتی که درباره‌ی افراد مختلف بیان شده، مربوط به زمان انجام مصاحبه است و در برخی موارد، تغییرات احتمالی پدید آمده درباره‌ی آنها در متن مصاحبه اعمال نشده است.

• بخش قابل‌توجهی از مطالب، پاسخ به پرسش‌هایی است که از سوی مصاحبه‌گر ارائه شده، اما برای حفظ یکپارچگی متن، از درج پرسش‌ها پرهیز شده است.

• ویرایش متن پیاده شده نیز در حداقل سطح ممکن صورت

پذیرفته است تا فضای متن به فضای واقعی سخن نزدیک باشد. در پایان، سپاس فروتنانه‌ی خود را به همه‌ی عزیزانی که به گونه‌ای در آماده‌سازی و چاپ این اثر نقش داشته‌اند، تقدیم می‌کنم و توفیق روزافزون همه‌ی آنها را از خداوند متعال خواهانم و امیدوارم این کوشش ناچیز که دشوار می‌توان آن را حتی بضاعت مزجات نامید، مرضی خداوند و مورد عنایت ولی عصر سلام‌الله علیه قرار گیرد.

محسن الویری

عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق (ع)